

Motorveje i Vendsyssel – effekter og muligheder

Civilingeniør Niels Fejer Christiansen, Vejdirektoratet

Projektleder Tommy T. Madsen, Nordjyllands Amt

Projektet »Motorveje i Vendsyssel« er gennemført med to formål. For det første har målet være at analysere effekterne af motorvejene på udvalgte områder, nemlig trafik, erhvervsudvikling og byudvikling. For det andet har formålet været at udvikle scenarier, visioner, strategielementer og konkrete initiativforslag i forhold til at styrke motorvejenes løftestangsfunktion for udvikling samt at inspirere den fremtidige planlægning.

Hovedkonklusioner

- Motorvejene har haft effekter, men de er vanskelige at dokumentere.
- Oplevede effekter er store og primært positive.
- Mere vejtrafik og hjælp til Nordic Link-korridoren.
- Virksomheder oplever motorvejsbestemt vækst, men der kan ikke konstateres effekt på beskæftigelsen.
- En generel koncentration af erhvervsbyggeri langs motorvejene.
- Større oplande til detailhandel – god hjælp til turist- og kulturlivet.
- Svage effekter på byudvikling og boligbyggeri.

Motorvejene har haft effekter, men de er vanskelige at dokumentere

Motorvejene i Vendsyssel har haft betydning for landsdelen, men omfanget af disse effekter er meget vanskeligt at dokumentere og isolere fra det betydelige antal andre faktorer, som har samme eller større betydning for såvel trafik-, erhvervs- og byudviklingen. Der kan gives en række konkrete eksempler på effekter, som ikke ville have vist sig uden motorvejene. Blandt disse er naturligvis i første omgang de – relativt få, men dog relevante – virksomhedsetableringer og flytninger, som er sket i Vendsyssel, de igangværende erhvervsbyggerier på nye erhvervsområder ved motorvejene og de udsagn, som er indsamlet omkring enkeltstående investeringsprojekter. Sådanne forhold dokumenterer kun, at der er effekter, men ikke hvorvidt det samlet har været positivt for landsdelen.

Oplevede effekter er store og primært positive

Baseret på interviews og internet- og telefonbaserede spørgeskemaundersøgelser må det umiddelbart konstateres, at de oplevede effekter er større end den effekt, som kan eller måske burde kunne aflæses af eksempelvis beskæftigelsestal, trafiktal, tal for byggeri osv. Det vurderes, at effekterne vil vise sig tydeligere på lidt længere sigt. Det kan dokumenteres, at motorvejene, med afsæt i en konkret og mærkbar reduktion af transporttiderne, har skabt en mental forandring omkring afstande, som har betydet større mobilitet og ikke mindst større vilje til mobilitet i og omkring Vendsyssel. Dette er en klart positiv effekt for landsdelen og landsdelens erhvervsliv. Fordelene knytter sig både til adgang til arbejdskraft og specialiseret arbejdskraft, men også til en generel forøgelse af markedet for eksempelvis turisme- og kultursektoren og større oplande for detailhandlen – såvel tæt på som i større afstand fra

motorvejene. Direkte adspurgte svarer ca. hver fjerde af de virksomheder, der har deltaget i internet- og telefonbaserede spørgeskemaundersøgelser, at motorvejene helt eller delvist har medført højere aktivitetsniveau. Endnu flere tilkendegiver, at kontakten til markedet, leverandører og arbejdskraft er styrket. Disse effekter er mest udtalt for virksomheder, som ligger relativt tæt på motorvejene, men meget tyder også på, at også virksomheder længere væk fra motorvejsnettet samlet set oplever fordele ved den nye infrastruktur. Enkelte af disse oplever dog også større konkurrence om f.eks. arbejdskraften som følge af motorvejene.

Mere vejtrafik og hjælp til Nordic Link-korridoren

Analyserne peger også på, at motorvejene har skabt mere trafik på det samlede vejnet i landsdelen, at den trafikale vækst ligger over landsudviklingen, og at stigningen sker i spring, som afspejler tidspunkterne for motorvejenes etablering. Pendlingsudviklingen har således også været lidt stærkere i Vendsyssel end landsgennemsnittet, men har samlet set været størst for kommuner uden direkte adgang til motorvejene og på pendlerstrækninger, hvor motorvejene udgør en betydelig del af den samlede strækning – eksempelvis mellem Frederikshavn/Hjørring og Aalborg. Det er dog væsentlig at bemærke, at motorvejene kun er en del af begrundelsen for den trafikale udvikling i Vendsyssel. På godstransporten tegner der sig ligeledes et svagt billede af motorvejenes betydning. Målt i antal tunge køretøjer på vejnettet i Vendsyssel kan der konstateres en relativt stærk trafikale vækst, men udviklingen kan ikke umiddelbart forklares ved større transportarbejde for indenrigs- eller udenrigsgodstransport i, til/fra og igennem landsdelen. Selv om indenrigsgodstransport (opgjort i tonkm) til/fra samt i Nordjylland udviser en overgennemsnitlig vækst, er denne vækst ikke tilstrækkelig til at kunne forklare udviklingen i antallet af køretøjer på vejnettet i Vendsyssel. Den internationale godstrafik til/fra eller igennem landsdelen vurderes heller ikke at kunne forklare de trafikale spring. Tilbage står så, at de trafikale spring måske skyldes en generel forøgelse af transportfrekvensen – dvs. flere kørte km. pr. transporteret mængde eller de generelle svagheder, som knytter sig til det statistiske billede af transportarbejdet. På et punkt er der dog fundet belæg for en vis positiv betydning af den nye infrastruktur, nemlig i forhold til den nordjyske del af Nordic Link-transportkorridoren, som på trods af massive forbedringer på den konkurrerende korridor Scan Link stort set har formået at fastholde sin markedsandel.

Virksomheder oplever motorvejsbestemt vækst

I sig selv er det meget positivt, at op imod 25% af de nordjyske virksomheder vurderer at have haft stigende aktivitetsniveau som følge af motorvejene, og at der også udtales positive effekter på andre forhold som markedsadgang, adgang til arbejdskraft mv. Selv om de oplevede og positive effekter af motorvejene er størst for virksomheder, der ligger relativt tæt på motorvejsnettet samt de større byer – og herunder ikke mindst Aalborg - er det positivt, at effekterne også synes at brede sig til områder uden samme nærhed til motorvejsnettet.

Begrænsede eller ingen effekter på beskæftigelsen

Imidlertid må det konstateres, at de positive effekter endnu ikke har været mulige at aflæse direkte igennem de statistiske analyser. Der er på landsplan en tendens til, at beskæftigelsen stiger langs motorvejene. Denne udvikling er ikke set i Vendsyssel, hvilket bl.a. kan forklares ved de store, enkeltstående virksomhedslukninger, som er sket i kommuner med motorveje. Erfaringer fra Himmerland viser også, at der ikke samlet kan spores en væsentlig beskæftigelsesudvikling af motorvejene, men her er mønstret dog, at motorvejskommunerne har den mest gunstige udvikling.

En generel koncentration af erhvervsbyggeri langs motorvejene

Belyst ved det samlede erhvervsbyggeri er det heller ikke muligt at konstatere en statistisk sammenhæng mellem motorvejsudbygningen og byggeriet. Erhvervsbyggeriet i Vendsyssel har været relativt stabilt eller svagt faldende frem til 2003. Det fremgår dog af specialanalyser, at erhvervsbyggeriet også i Nordjylland i stigende grad koncentrerer sig omkring de motorvejsnære områder. Dette dokumenteres også af interviews, hvor det fremgår, at mange virksomheder gerne vil have let adgang til motorvejene. Erhvervsbyggeriet i Aalborg spiller en meget dominerende rolle med knudepunkter som f.eks.. havnefronterne, universitetet og Bouet, som alle har god adgang til motorvejen.

Større oplande til detailhandel – god hjælp til turist- og kulturlivet

For detailhandlens vedkommende konkluderes, at den forøgede mobilitet skaber gode udviklingsmuligheder og større oplande for de stærkere detailhandelsområder – typisk i de store eller mellemstore byer og delvist uafhængig af, om disse ligger umiddelbart ved motorvejene. Et tilsvarende og måske skærpet, positivt billede ses for turisme- og kulturlivet. Her opleves en generel forøgelse af markedsolandet og en væsentlig større effekt på f.eks. aktivitetsniveauet end gennemsnittet af de adspurgte virksomheder.

Svage effekter på byudviklingen

Det er for tidligt at vurdere motorvejenes samlede effekter på byudviklingen i Vendsyssel. På det generelle niveau kan der som nævnt spores en tendens til, at motorvejskommuner opnår en større beskæftigelses- og befolkningsudvikling end kommuner uden motorvej. Dette gør sig kun gældende for så vidt angår befolkningsudviklingen i Vendsyssel, og tendenserne er relativt svage i sammenligning med kommuner uden for landsdelen. En yderst begrænset del af de private husholdninger, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelserne, har aktuelle planer om at flytte bopæl som følge af motorvejene. Belyst ved parcelhusbyggeriet kan der således også kun konstateres svage eller ingen ændringer i fordelingen af husbyggeri tæt ved eller langt fra motorvejene. Der er heller ingen konstaterbar sammenhæng mellem udviklingen i huspriser og motorvejene. En væsentlig forklaring er, at mange forhold trækker i forskellig retning – herunder adgang til vejnettet over for nærheden til natur, kyst og bymiljø. På længere sigt er der dog enkelte forhold, som kunne indikere, at motorvejsnærheden bliver mere afgørende. Således har en relativt stor andel af de private husholdninger, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelserne, tilkendegivet, at nærheden til

motorvejene vil være en vigtig parameter ved en eventuel flytning. Dette er som nævnt ikke så stærk en parameter, at den isoleret set får folk til at overveje flytning.

Scenarier, visioner, strategielementer og initiativforslag

Projektets udviklingsdel har fokuseret på at udvikle scenarier, visioner og strategielementer samt inspiration til konkrete tiltag, som kan være relevante i forhold til at øge motorvejenes løftestangsfunktion for trafik-, erhvervs- og byudviklingen.

Motorvejen til det attraktive, innovative, kompetente og tilgængelige Vendsyssel

Visionen for motorvejene tager afsæt i et netop afsluttet strategiarbejde hos Vendsyssel Udviklingsråd og er formuleret således, at »Motorvejene i Vendsyssel skal fungere som vejen til og medvirke til at fastholde og udvikle de gode oplevelser i det attraktive Vendsyssel. Motorvejene i Vendsyssel skal endvidere sikre tilgængeligheden til og indgå som fysisk element i det innovative og kompetente Vendsyssel«.

Strategielementer i forhold til markedsføring, planlægning og konceptudvikling

Der foreslås elementer til en motorvejsrelateret strategi på tre områder.

For det første lægges der op til at udnytte motorvejene stærkere i en - i bred forstand – markedsføring og profilering af landsdelen. Strategien handler om at synliggøre de regionale styrker, der kan bygges videre på. For det andet lægges op til mere koordineret planlægning med fokus på de arealer og områder, der ligger i umiddelbar nærhed af motorvejsnettet. De foreslåede elementer i en planlægningsstrategi baseres på en klarere rollefordeling mellem byer og lokalområder samt fokus på også at imødegå mulige negative effekter af motorvejene. En sådan planlægningsstrategi vurderes at kunne fremmes af den forestående kommunalreform. For det tredje lægges der op til en strategi for koncept- og serviceudvikling, som i vid udstrækning fokuserer på at udvikle den trafikale oplevelse på motorvejene, at udvikle serviceniveauet over for trafikanter og at udvikle særligt gunstige erhvervsområder for udvalgte brancher eller virksomhedsklynger.

13 initiativforslag – bl.a. til inspiration for den fremtidige planlægning

Der fremlægges inden for hvert af ovenstående strategiområder – markedsføring, planlægning og konceptudvikling – en række initiativforslag, som stiller krav om en indsats fra forskellig side. Realiseringen af de foreslåede ideer kræver således initiativ fra såvel offentlig som privat side.

Det skal understreges, at de foreslåede initiativer – i sin rendyrkede form – ikke alle vil være realiserbare i henhold til Regionplan 2001 og Regionplan 2005, Natur- og landskabspolitikken samt gældende regler for eksempelvis skiltning. Når sådanne initiativer alligevel er beskrevet, er det dels i respekt for de forslag, som er fremsat fra forskellige interessenters side undervejs i projektet, og dels af hensyn til den langsigtede inspiration, der kan ligge i en helt eller delvis realisering af initiativerne. Initiativforslagene er således ikke udtryk for politikændringer i Vejdirektoratet eller Nordjyllands Amt. Initiativforslagene er vist nedenfor.

Forslag til initiativer vedrørende motorvejene:

Markedsføring

- Synliggørelse af tilgængeligheden til Vendsyssel for hel- eller deltidsbosættelser
- Synliggørelse af tilgængeligheden for pendlere og uddannelsessøgende
- Synliggørelse af landsdelens seværdigheder og natur etc.
- Udvidelse af markedsopland for markedsføring til dele af det øvrige Skandinavien
- Formidling af succeshistorier

Planlægning

- Udvikling af fælles vision og principper for den fysiske udvikling langs motorvejene
- Identifikation og kategorisering af knudepunkter og områder langs motorvejene
- Detailplanlægning langs motorvejen, der understøtter rollefordeling og udnyttelse af særlige styrker og kvaliteter
- Vurdering af muligheder for større grad af synergi mellem motorvejene og den kollektive trafik

Koncept- og serviceudvikling

- Dynamisk information og udvidet services til trafikanter på rastepladser
- Udvikling af rastepladser som oplevelsesområder i respekt for naturen
- Konceptudvikling af særlige, specialiserede erhvervsområder langs motorvejen
- Udvikling af den landskabelige variation og oplevelsesværdien for trafikanter